

به نام خدا

اهمیت ارتقای خلاقیت در دانش آموزان: دیدگاه روان شناختی

مولفان :

قسمه بیاتی

احسان اسدزاده

رومینا حضرتی هودر

پریسا ساجدی درشگی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: بیاتی، قسمه، ۱۳۶۲
عنوان و نام پدیدآور: اهمیت ارتقای خلاقیت در دانش آموزان: دیدگاه روان شناختی / مولفان
قسمه بیاتی، احسان اسدزاده، رومینا حضرتی هودر، پریسا ساجدی درشگی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۷۸-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: دانش آموزان - ارتقای خلاقیت - دیدگاه روان شناختی
شناسه افزوده: اسدزاده، احسان، ۱۳۶۲
شناسه افزوده: حضرتی هودر، رومینا، ۱۳۷۸
شناسه افزوده: ساجدی درشگی، پریسا، ۱۳۶۳
رده بندی کنگره: PN۲۱۹۰
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۵۱
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۹۱۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: اهمیت ارتقای خلاقیت در دانش آموزان: دیدگاه روان شناختی
مولفان: قسمه بیاتی - احسان اسدزاده - رومینا حضرتی هودر - پریسا ساجدی درشگی
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زبرجد
قیمت: ۱۱۲۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۱۷۸-۰
تلفن مرکز بخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir



فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	پیشگفتار.....
۱۳	فصل اول:.....
۱۳	اهمیت خلاقیت.....
۱۳	اهمیت خلاقیت.....
۱۴	تفکر خلاقیت.....
۱۴	مفهوم خلاقیت.....
۱۵	تعاریف خلاقیت.....
۱۶	فرایند خلاقیت.....
۱۷	۱- آمادگی.....
۱۷	۲- نهفتگی.....
۱۸	۳- اشراق.....
۱۹	۴- اثبات.....
۲۰	مراحل خلاقیت از دیدگاه اسبورن.....
۲۰	مراحل خلاقیت از دیدگاه آلشبرشت.....
۲۰	مراحل خلاقیت از دیدگاه استین.....
۲۱	مراحل خلاقیت از دیدگاه آمابیل.....
۲۳	فصل دوم:.....
۲۳	خلاقیت از دیدگاه مکاتب مختلف.....

۲۳	مکتب رفتارگرایی
۲۳	مکتب روانکاوی
۲۴	مکتب شناختی
۲۵	مکتب انسان گرایی
۲۵	مکتب روان سنجی
۲۶	مکتب عصب شناختی
۲۶	روش های آموزش اخلاقیت
۲۷	ویژگی های افراد خلاق
۲۸	معلم و شیوه های پرورش تفکر اخلاق
۲۹	فعال شدن شاگردان در کلاس
۲۹	ارتباط با اذهان خلاق
۳۰	تشویق اندیشه ها و پیشرفت های بکر و ناب
۳۰	هنر پرسش
۳۱	شیوه های پرسش خلاق
۳۱	به کارگیری قوه تخیل
۳۲	به کارگیری حواس دیگر
۳۲	طرح سؤالات انشعاب پذیر
۳۳	شیوه «چه اتفاق می افتاد اگر...؟»
۳۳	به چند طریق مختلف
۳۴	سؤالات مختلف
۳۵	فصل سوم:

شخصیت افراد خلاق..... ۳۵

ویژگی های شخصیتی افراد خلاق..... ۳۵

۱- پرتحرک و ثابت:..... ۳۶

۲- ساده و باهوش:..... ۳۶

۳- مسئولیت پذیر و سهل انگار:ک..... ۳۶

۴- واقع گرا و رویایی:..... ۳۷

۵- درون گرا و برون گرا:..... ۳۷

۶- فروتن و مغرور:..... ۳۷

۷- مردانگی-زنانگی:..... ۳۷

۸- کله شق و محافظه کار:..... ۳۷

نقش الگویی معلم..... ۳۹

نقش عاطفی معلم..... ۴۰

روابط آموزشی معلم و شاگرد..... ۴۱

روش فعال..... ۴۲

تعریف روش..... ۴۲

تدریس..... ۴۲

تعریف تدریس..... ۴۲

تدریس فعال..... ۴۳

روش تدریس غیرفعال..... ۴۳

فرآیند یاددهی فعال..... ۴۳

یادگیری..... ۴۳

- تقسیم بندی روش تدریس ۴۳
- الف) رشد شخصی: ۴۸
- ب) شایستگی اجتماعی: ۴۹
- ج) مهارت‌های یادگیری و تداومی: ۴۹
- د) تخصص: ۴۹
- تغییر روش ارزشیابی: ۵۰
- نمونه هایی از روشهای نوین و سنتی: ۵۰
- مقایسه روشهای سنتی و نوین در فرایند یاددهی - یادگیری: ۵۱
- روش سنتی: ۵۱
- روش نوین: ۵۲
- روشهای تدریس سنتی و متداول: ۵۳
- روش آزمایشگاهی: ۵۵
- ادغام روشها، بهترین الگوی آموزش: ۵۶
- بهترین روشهای تدریس کدام است؟ ۵۶
- شرایط اجرای موفقیت آمیز روشهای مناسب تدریس: ۵۶
- محدودیت‌های بکارگیری روشهای تدریس نوین: ۵۷
- محاسن و مزایای روش تدریسهای سنتی: ۵۷
- تاثیر برنامه درسی در خلاقیت ۶۲
- برنامه ۶۲
- رویکرد تربیتی (پرورشی) ۶۲
- نیازسنجی ۶۴

۶۵.....	ضرورت نیاز سنجی در برنامه ریزی درسی
۶۵.....	اصول انتخاب روش تدریس
۶۷.....	انواع طرح های برنامه درسی :
۶۷.....	۱. طرح هایی که برشایستگی ویژه تاکید می کنند :
۶۷.....	۲. طرح هایی که برفعالیت هاومسائل اجتماعی تاکیدمی کنند :
۶۸.....	۳. طرح هایی که برنیازهاوعلاقه های فردی تاکیدمی کنند :
۶۸.....	۴. طرح هایی که برموضوع های درسی تاکیدمی کنند :
۶۹.....	نگاهی به روش تدریس مبتنی بر خلاقیت
۷۰.....	گام های دست یابی به خلاقیت
۷۲.....	بیست اصل توسعه و پرورش خلاقیت دانش آموزان
۷۶.....	مراحل روش تدریس مبتنی بر خلاقیت
۷۶.....	مرحله نخست : ارائه ی مسئله
۷۶.....	مرحله دوم: راه حل یابی
۷۷.....	مرحله سوم: گزینش و کاربست
۷۷.....	مرحله چهارم: ارزشیابی
۷۷.....	چگونه میتوان خلاقیت دانش آموزان را با استفاده از مواد آموزشی پرورش داد.
۷۸.....	تاثیر خلاقیت معلمان بر خلاقیت دانش آموزان در شرایط خاص یادگیری
۷۸.....	معلم و شیوه های پرورش تفکر اخلاق
۸۱.....	فصل چهارم:
۸۱.....	افراد خلاق
۸۱.....	تفکر ریزوماتیک

- گشایش دریاچه پنهان مغز ۸۳
- خلاق ترین افراد در تاریخ بشر ۸۴
- ۱- توماس ادیسون ۸۴
- ۲- اسحاق نیوتن ۸۵
- ۳- والت دیسنی ۸۵
- ۴- آلبرت اینشتین ۸۵
- ۵- استیو جابز ۸۶
- ۶- ماری کوری ۸۶
- ۷- لئوناردو داوینچی ۸۶
- نگاهی به آثار داوینچی ۸۹
- داوینچی و ابعاد هوش خلاق ۹۰
- ابجاد ارتباط: ۹۲
- هوش های چندگانه ۹۲
- روش های تحریک خلاقیت ذهن ۹۳
- میراث داوینچی: ۹۴
- افراد خلاق اتصالات مغزی بیشتری دارند ۹۴
- نقش والدین در خلاقیت کودکان ۹۷
- موانع خلاقیت ۱۰۰
- موانع شناختی ۱۰۰
- موانع عاطفی ۱۰۱
- موانع اجتماعی ۱۰۲

۱۰۲..... موانع فردی خلاقیت

۱۰۴..... موانع مربوط به مدرسه

۱۰۴..... موانع مربوط به خانواده

۱۰۵..... توصیه هایی برای رشد خلاقیت

۱۰۷..... منابع:

پیشگفتار

تفکر خلاق از پیچیده ترین و عالی ترین جلوه های آدمی است که بر مبنای تخیل و شهود است. و می توان آن را فرایند ذهنی دانست که از آن برای ایجاد ایده های نو استفاده می شود. هرچند این نوع تفکر به طور ذاتی در آدمی وجود دارد، ولی بر رشد و شکوفایی نیازمند پرورش است. به اعتقاد تورنس انسان برای ادامه ی حیات، نیازمند این است که قدرت خلاقیت کودکان را رشد داده و مورد استفاده قرار دهد، زیرا خلاقیت آدمی مهمترین اسلحه ی او به شمار می رود که با آن می تواند بر فشارهای روحی که از جنبه های مختلف زندگی بر او وارد می شود، غلبه کند. امروزه در جوامع بشری به علت روبرو شدن با عوامل مختلفی از جمله: تحلیل منابع طبیعی، وابستگی متقابل میان کشورها و سرعت فزاینده ی تغییر است، نیاز به پرورش خلاقیت به طور فزاینده ای احساس می شود. از آنجا که تعلیم و تربیت، نقش بسیار اساسی و ارزنده ای در پرورش خلاقیت افراد دارد، نظام های آموزشی وظیفه دارند ضمن ارائه تصویری وسیع، پربار و دقیق از آینده، برای پرورش خلاقیت جوانان برنامه ریزی کنند.

چایلد (۱۹۸۶) هشدار داده است که بدون تداوم حضور افراد خلاق، بقای ملل پیشرفته تهدید خواهد شد به طوری که افراد خلاق، شدیداً در همه ی مشاغل که شامل حوزه های ساسی، اجتماعی، علمی و ... می وشد، مورد نیاز می باشند. باتاملی در نظام آموزشی کشورمان در می یابیم که فاصله ی ما با آنچه می تواند زمینه های رشد و توسعه ی خلاقیت را در دانش آموزان فراهم آورد بسیار زیاد است. زیرا در مدارس ایران روش هایی بکار برده می شود که کمتر دانش آموزان را به اندیشیدن و کنجکاوی وادار می کند و بیشتر مطالب را به صورت حاضر و آماده در اختیار آن ها قرار می دهد لذا این

روش ها نمی توانند هیچ گونه انگیزه ای را برای خلاقیت و آفرینندگی در دانش آموزان ایجاد کنند.

به اعتقاد بسیاری از پژوهشگران به کارگیری روشهای سنتی نه تنها به رشد خلاقیت کودکان کمکی نمی نماید، بلکه مانعی برای حرکت آنان در این زمینه به شمار می رود. بنابراین معلمان در صورت امکان باید بتوانند فضایی مناسب و مطمئن در کلاس به وجود آورند و از روشهای آموزشی فعال و اکتشافی استفاده کنند و زمینه مناسبی برای دانش آموزان در بهره برداری از نیروی خلاقشان فراهم آورند. در اهمیت تعلیم و تربیت در شکوفایی خلاقیت همین بس که بگوییم، سؤال اساسی خلاقیت این است که خلاقیت در کجا هست؟ و نه این که خلاقیت چیست؟ بنابراین ضروری است که درک روشن و صریحی از محیط رشددهنده خلاقیت داشته باشیم و عوامل مؤثر در پرورش آن را بشناسیم. اگر خواهان رشد و پیمودن پله های ترقی هستیم. به ناچار باید در جهت تدوین و روشن سازی مفهوم خلاقیت و شیوه های کاربردی پرورش آن گام برداریم.

فصل اول:

اهمیت خلاقیت

اهمیت خلاقیت

با توجه به اینکه مجموعه علم و دانش، تجربه، بینش و نگرش افراد از جمله محورهای اساسی خلاقیت محسوب می‌شوند و یک فرد خلاق نمی‌تواند خود را جدای از محورهای اساسی خلاقیت بداند، جامعه برای رسیدن به رشد و شکوفایی و نوآوری به افراد خلاق و باهوش نیاز دارد تا در عصر کنونی از خلاقیت، ابتکارات و نوآوری‌های جدید و مدرن بهره‌مند شود و از دنیای امروز و دهکده جهانی که به سرعت در حال توسعه و پیشرفت می‌باشد عقب نماند. لذا، اعتقاد بر این است که یکی از مهمترین راهبردهای فعال کردن فراگیران در فرآیند یادگیری فراهم کردن فرصت یادگیری برای فراگیران است. از اساسی‌ترین دغدغه‌های متخصصان و مربیان در امر آموزش، افزایش میزان اثربخشی آموزش می‌باشد. خلاقیت ذهنی زیباترین و شگفت‌انگیزترین خصیصه انسان است. غنا و پویایی و بقای هر فرهنگ و تمدنی به خلاقیت و نوآوری افراد آن بستگی دارد و این واقعیت را تاریخ بارها به اثبات رسانده است دورانی که انسان علاوه بر زندگی در محیط در حال تغییر بتواند خلاقانه بیندیشد، با ایجاد افکار نو به حل مشکلات بپردازند و هنرمندانه سکان زندگی خویش را در دریای متلاطم روزگار به دست بگیرند.

یادگیرنده بودن و باز بودن نسبت به تجربیات باعث شده تا افراد خلاق برای یادگیری-های جدید و کسب نکات تازه برای تغییرات مثبت آماده باشند. جریان دائم (یادگیری و تجربیات نو) در افراد خلاق باعث می‌گردد تا آنان کمتر در تله‌های آسیب‌زای شخصیتی و تعارضات و چالش‌های پنهان و ناپنهان زندگی گیر بیفتند. میل به بروزرسانی و آماده-سازی شخصیتی را می‌توان خلاقیت درونی یا خلاق‌شدگی شخصیت نامید. از دورانی که مفاهیم شناختی در ادبیات روان‌شناسی پای گرفت، خلاقیت نیر به عنوان مفهومی شناختی اهمیت پیدا کرد. اگر تا پیش از این دوران خلاقیت را تنها یک ویژگی شخصیتی تعبیر و معنا می‌کردند، با رشد علوم شناختی بود که خلاقیت به مفهومی مرتبط با ذهن و شناخت تبدیل شد. در واقع در تعبیر شناختی، خلاقیت به عنوان نوعی فرا توانایی تعریف شد. قابلیت‌هایی که می‌تواند مجموعه توانایی‌ها یا پردازش‌های گوناگون شناختی را ذیل یک هدف و مقصود متمرکز سازد. از این منظر خلاقیت تنها یک ویژگی شخصیتی و هیجانی نبود بلکه مفهومی مبتنی بر دانش و آگاهی تعبیر شد که می‌تواند سطوح پردازشی جدیدی برای فرد در مواجهه گوناگون با رویدادها و موقعیت‌ها بوجود آورد. بدین ترتیب خلاقیت حل مسأله‌های نوین و تأثیرگذاری تعبیر شد که می‌تواند بقای روانی و زیستی فرد را حفظ کند. در حقیقت دستیابی به زندگی کارآمدتر نیازمند به ذهن و شخصیتی خلاق‌تر تصور گردید.

تفکر خلاقیت

مفهوم خلاقیت

امروزه اعتقاد بر این است که استعدادهای بشری تا حدود زیادی اکتسابی و مختص افراد ویژه نیست. بنابراین زمان آن رسیده که آثار و نمودهای خلاقیت را به خوبی در محیط اطراف مشاهده کنیم. مثلاً کودک در هنگام بازی وقتی سعی می‌کند که نقش خود را با سایر کودکان به نحو احسن انجام دهد و یا این که روابط خود را با سایر کودکان بهبود بخشد یک عمل خلاقانه انجام می‌دهد. گیلفورد می‌گوید: وقتی که فردی با مشکلی روبرو می‌شود آن فرایند فکری و اعمالی که به دنبال آن برای حل مشکل آن انجام می‌

دهد، خلاقیت نام دارد. از این تعریف، مفهوم خلاقیت را به خوبی استنباط خواهیم کرد. زیرا برخورد با مساله و کوشش برای راه حل آن ممکن است در زندگی همه ما با درجات کم و زیاد پیش آمده باشد. بنابراین دیگر نباید منتظر آن بود که یک نفر نابغه و خارق العاده از گوشه ای از جهان قد علم کند و به عنوان خلاق و مبتکر به جامعه معرفی شود. بلکه ثابت شده است که این خصیصه در همه جا وجود دارد. مطالعه در زندگی نوابغ نیز نشان داده است که نوابغ دارای هوشبهر بالای نبوده اند. ولی در عوض بسیار خلاق بوده اند. تورنس خلاقیت را مبتنی بر تفکر خارج از محدوده های مرسوم و از پیش تعیین شده می داند. بنابراین تشبیهات زیر را در مورد خلاقیت ارائه داده است:

۱- خلاقیت عبارت است از عمیق تر کردن است.

۲- خلاقیت دوباره نگاه کردن است.

۳- خلاقیت خط زدن اشتباهات است.

۴- خلاقیت خارج شدن از پشت درهای بساه است.

۶- خلاقیت دست دادن به آینده است.

تعاریف خلاقیت

از خلاقیت تعارف متعددی ارائه شده است که هر یک بیانگر دیدگاه ویژه ای است. نمونه هایی از این تعاریف عبارتند از:

تورنس خلاقیت را فرایند حس کردن مشکلات، مسائل، شکاف در اطلاعات و عناصر گم شده، حدس زدن ها و تدورین فرضیه درباره ی این نواقص و آزمودن این حدس ها و احتمالا تجدید نظر آنها و سرانجام انتقال نتایج، تعریف کرده است.

گیزیلین (۱۹۵۴) خلاقیت را ارائه ی کیفیت های جدید از مفاهیم می داند. آزوبل بیان می کند که خلاقیت، استعدادی بی مانند در یک زمینه ی خاص است.